



UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R. P. Fr. Ioannis Poncii, Corcagia-Hiberni, Ordinis Ff.
Minorvm, Sacræ Theologiæ Lectoris Ivbilati, Olim in
Collegio Romano S. Isidori Primarij Professoris;
Philosophiæ Ad Mentem Scoti Cvrsvs Integer**

Poncius, Joannes

Lugduni, 1659

Qvæst. 1. Quid sit motus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95688](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95688)

à lege naturæ, tamen si id semper accideret, non diceretur monstrum, sicut nec Pygmæi dicuntur, quia quamvis deficiant ab ordinaria lege naturæ, quantum ad magnitudinem, semper tamen tales nascuntur in certis mundi partibus. Sed hoc spectat magis ad quæstionem de nomine quàm de re. Dicitur, *secundum speciem*, quia monstrum semper deficit à speciei generante, vel secundum partem, ut si quis cum vno oculo vel tribus nasceretur; vel secundum totum, ut si bos parturiret agnum, quod ante excidium Hierosolymæ contigisse narrat Necessarius lib. 3. cap. 4.

Dixi autem, quod defleat seu deficiat à speciei generante semper: quod tamen intelligendum est quando producit ab aliquo individuo talisnam posset produci ab aliis causis, & tunc non deficeret à speciei generante. Vnde clarius illa particula explicaretur dicendo quod deficiat à speciei quantum ad hoc quod deficiat à perfectione, quam exigunt individua istius speciei, à quocumque demum producat.

80 Multis de causis accidit ut generentur monstra: *Primo* ex abundantia aut defectu materie: & hinc provenit, quod aliqua animalia nimis magna vel nimis parva procreantur, & hoc secundum se totum, vel secundum aliquas sui partes. *Secundo* ex indispositione primar qualitatum. *Tertio* ex indispositione secundar, quæ est pellicula quædam, in qua continetur fœtus, dum est in ventre. *Quarto* ex debilitate virtutis productricis. *Quinto* ex influxu Astrorum, & temperamento Regionum. Deinde ex viuida aliqua imaginatione: scribit enim Avicenna gallinam incubantem ouis milui aspectu perterrefactam, edidisse pullos miluino capite.

Quæres, utrum Monstrum intendatur à natura.

Respondeo cum communi sententia, ipsum non intendi primario, quia est imperfectum, sed secundario tantum, quatenus cum non possit assequi effectum perfectum, ipsum imperfectum quærit producere. Sed si loquamur magis propriè de illis Monstris, quæ producuntur à causis naturalibus non cognoscitiuis, non potest dici, quod nec intenduntur, nec non intenduntur ab illis, nisi quatenus id est esset intendere, ac esse determinatum ad eorum productionem: sic autem potest concedi, quod intenduntur. Si verò loquamur de monstis, quæ producerentur à causa libera, possent aliquando intendi, & aliquando non intendi: & certe non est dubium, quin Deus intendat illa non minus quam alios effectus non monstruosos, propter multa emolumenta quæ ex eorum productione succedere possent vniuerso.



LIBER III. ET IV.

PHYSICORVM.



Is duobus libris agit Philosophus de Motu præcipue, & quia motus successivus est de genere continuorum, continuum autem omne est aliquo modo divisibile in infinitum, ideo ante absolutum tractatum de motu agit etiam libro tertio de infinito. Quæ autem in utroque libro explicanda sunt, duabus Disputationibus sequentibus explicantur.



DISPUTATIO XIII.

De Motu.



QVANDO QV IDEM superiori libro definita est natura per ordinem ad motum, & omnia, quæ per quatuor causarum genera producantur, indigent motu ut producantur, opportune satis hic de motu ipso agitur.

QVÆSTIO I.

Quid sit Motus.

SUPPONENDVM est ex quotidiana experientia Sdari motum, quidquid senserint quidam antiqui Philosophi, quos tamen existimo non in eadem acceptione vfos fuisse nomine motus, quia nos eo utimur, neque enim calefieri se ac frigeri, & ab vno ad alium locum transire dubitare poterant.

Philosophus autem definit Motum esse *actum entis in potentia, prout in potentia*. Et hanc descriptionem approbant omnes Peripatetici. At circa eam duæ sunt difficultates hic examinandæ: vna quoad explicationem ipsius; & altera an conveniat etiam motui instantaneo. Ut verò tollatur omnis quæstio de nomine, aduertendum quod aliquid possit dici moveri dupliciter: vno modo ex eo, quod transeat à non esse ad esse, Et sic Angelus posset dici moveri quando creatur; ac in hoc sensu accipit motum Doctor quando in 4. d. 1. 2. q. 4. dicitur non esse de essentia motus respicere subiectum aliquod existens, quod moveretur per illum ad aliquam formam. Alio modo dicitur aliquid moveri, quod transit à negatione formæ ad ipsam formam, aut à forma ad negationem formæ: & in hoc sensu qui est proprior, & communior, motus essentialiter respicit subiectum, adeo ut etiam si calor produceretur post frigus extra subiectum, nihil tamen diceretur propterea moveri, nec daretur etiam tum motus vlla ratione. Et in hoc eodem sensu agimus hic de motu.

CONCLUSIO I.

Bene describitur Motus esse actus entis in potentia prout *Definitio*
Bin potentia. Hæc est communissima cum Philosopho *motus*.
Et probatur: quia omni & soli comperit absque superfluitate aut defectu, ut patebit ex eius explicatione. Dicitur *actus*, non ex eo, quod perficiat subiectum, quia posset fieri quod non perficeret, ut quando esset neuter aut violentus, sed quia determinat subiectum, seu quia est determinatio actualis ipsius ad aliquid quod alias non haberet. Dicitur *entis*, ut significetur agi de motu in propriori significatione præmissa: vbi ulterius aduertendum, quod *ly ens* capitur hic secundum communior opinionem, non nominaliter aut transcendentaliter prout significat illud quod existit vel potest existere; sed principaliter prout significat illud quod realiter est existens, quia motus nequit actuare aut determinare aliud subiectum quam illud quod realiter existit; imò debet existens realiter ante ipsum motum, & aliter non diceretur proprie moveri, unde ignis simul productus cum calore non dicitur proprie moveri ad calorem, quia nunquam fuit absque calore. Verum mihi videtur quod possit ens capi hic nominaliter, modo capiat per actus, non id quod actualiter actuatur, sed quod potest actuare; nam quamvis motus non possit actuare nisi quod actu existit, tamen est aptus actuare tam id quod actu, quam quod non actu existit. Imo videtur hoc modo melius intelligi & ens & actus, quia definitiones abstrahunt ab existentia, sicut scientiæ ipsæ, cui deserviunt. Nec credo de hoc in re posse esse controuersiam.

3 Si quæras, autem, quare Philosophus non posuit in definitione motus corpus naturale potius quam ens, præsertim si corpus naturale sit Physicæ obiectum adequatum.

Respondeo, quia nondum determinauerat quidnam esset statuendum pro obiecto adequato Physicæ, aut quia volebat abstrahere à controuersis, quantum poterat, quod semper faciendum esset in definitionibus.

Dicitur *in potentia*, ut significetur, quod motus sit actus ordinatus essentialiter ad alium actum, nempe ad terminum, qui per illum acquiritur; & hinc vocatur communiter actus imperfectus; ad differentiam aliorum actuum, qui essentialiter non ordinantur ad alios actus, ut forma substantialis, & formæ etiam accidentales, verbi gratia calor, frigus, vbi, & similia, quæ vocantur actus perfecti, quia scilicet

scilicet essentialiter non ordinantur ad vteriores actus, seu quod idem est, quia non sunt acquisitiones formales aliorum actuum, sed actus qui acquiruntur. Additur prout in potentia, ut intelligatur præcedens particula in potentia in sensu reduplicatio, non vero in specificatio: nam si intelligeretur in sensu specificatio sic, ut idem esset, ac ens, quod est in potentia, descriptio competeret calori: calor enim est actus entis, quod ens est in potentia ad calorem recipiendum, & consequenter non esset bona. At si intelligatur reduplicatio ita, ut sensus sit, quod motus sit actus entis, quod est in potentia ad aliquam formam, & quod sit actus ipsius, prout in potentia, hoc est talis actus, qui se ipso non ita actuatur, quin debeat vterius actuari per aliam formam, ad quam essentialiter ordinatur, tum non conueniet calori nec ulli alteri actui, qui non est motus: quæ explicatio est facilis, & videtur satis genuina.

Facilius tamen meo iudicio explicaretur natura motus, si diceretur, quod sit ratio formalis, à qua habet aliquid aliter se habere nunc quam immediate ante se habuit, quamuis fatear libenter hanc ipsam descriptionem conuenire in eum priori Aristotelica & communi, contra quam.

4 *Obiicies primo:* si motus esset actus mobilis, mobile esset in potentia ad ipsum, omne enim perfectibile, vel determinabile per aliquem actum est in potentia ad illum actum, potest enim determinari per illum: sed si est in potentia ad illum, potest moueri ad ipsum; & sic ad motum dabitur motus, atque adeo processus in infinitum, quod est absurdum: ergo motus nequit esse actus mobilis.

Respondeo distinguendo minorem pro prima parte: potest moueri ad ipsum per alium motum, nego: seipso, concedo minorem pro prima parte, & nego ipsam pro secunda, & nego etiam consequentiam. Itaque sicut agens principiat actionem non per aliam actionem distinctam, quia actio seipsa egreditur ab ipso; ita etiam mobile mouetur ad motum, non per alium motum, sed per ipsummet motum, quo mouetur.

Obiicies secundo: illa definitio non conuenit motui corruptiuo: ergo non est bona.

Respondeo primo negando consequentiam, quia Philosophus voluit solum describere motum per se intentum à natura, qualis non est motus corruptiuus, neque enim natura per se intendit corruptionem.

Respondeo secundo negando antecedens: nam motus quo mouetur aliquid à forma ad non formam, est etiam actus ipsius, quatenus est in potentia.

5 *Obiicies tertio:* motus est tendentia à termino à quo ad terminum ad quem, ergo deberet vterque terminus in eius definitione poni: sed non ponuntur in præmissa descriptione: ergo non est bona.

Respondeo negando subsumptum: nam per hoc, quod dicatur esse actus entis in potentia, ut in potentia, significatur terminus à quo nempe negatio illius formæ, quæ per motum acquiritur, & significatur etiam, quod motus sit acquisitio termini, ad quem mobile mouetur.

Obiicies quarto: prædicta definitio non conuenit motui instantaneo: ergo non est bona.

Respondent Scotista negando antecedens: *Thomista* vero respondent negando consequentiam, quia motus instantaneus non est proprie motus, sed mutatio: Philosophus autem hic definire voluit motum proprie dictum, qualis secundum ipsos est solus successiuus. An autem definitio in rei veritate conueniat motui instantaneo nec ne, sequenti conclusione declarabitur. Intelligo autem per motum instantaneum illum motum, quo aliquid mouetur in instanti acquirendo formam aliquam secundum omnes partes simul, & per motum successiuum intelligo illum, quo mouetur aliquid in tempore, acquirendo aliquam formam secundum partes vnam post alteram sine intermissione.

CONCLUSIO II.

¶ *Prædicta definitio conuenit etiam motui instantaneo.* Hæc est communior cum *Doctore 2. d. 12. q. 1.* cum

suis omnibus, quos sequuntur *Rusini, Hurtad. Auer. Arriag. hic & Complut.* etiam, nisi quod hi distinguant de duobus motibus instantaneis. Primus est quo mouemur ad intellectiones & volitiones, aliasque sensationes, quem metum vocant actum rei perfectæ. Alius motus instantaneus est, quo mouemur ad alias formas, ut generatio substantialis, quem motum vocant actum rei imperfectæ: primum motum negant, secundum affirmant comprehendere hac descriptione: unde partim tenent conclusionem, partim negant.

Probaturs conclusio ex Aristotele *tex. 4.* vbi antequam definiret motum, agit de rebus, quæ mouentur ac mutantur motu, quem intendit describere inquit: *Mutatur enim semper id, quod mutatur, aut secundum substantiam, aut secundum quantitatem, aut secundum qualitatem, aut secundum vbi.* Sed motus ad substantiam, qui distinguitur à motu ad quantitatem, qualitatem, & vbi, est motus generationis & instantaneus: ergo Aristoteles volebat hunc motum in sua definitione comprehendere.

Confirmatur primo: quia hic debebat agere de motu omni, cuius dixerat naturam esse principium: sed non solum motus successiuus, sed instantanei natura est principium: ergo de vtroque motu hic agit.

Confirmatur secundo: de motu ut sic abstrahente à successiuo & instantaneo spectabat ad ipsum agere, & ad Physicam, neque enim ad aliam vllam scientiam spectat magis per se: ergo quandoquidem nullo alio loco egerit in Physica de ipso, nisi egisset de eo hic, non satis fecisset suo muneri, quod absque graui causa non est dicendum: ergo de eo hic agit, & consequenter descriptio motus complectitur vtrumque motum.

7 *Probaturs secundo ratione:* quia reuera motus, quo mouetur in instanti à cor ad lumen, & motus, quo mouetur in instanti corpus ad animam, & materia prima ad formam substantialem, est actus imperfectus entis, quod est in potentia, & ut est in potentia, quandoquidem sit actus essentialiter ordinatus ad vteriore terminum, in ordine ad quem mobile est in potentia: ergo omnes particule descriptionis illi conueniunt.

Et hæc probatio æque currit de motibus, quibus mouemur ad intellectiones & volitiones, similesque actus vitales, præsertim si illi actus producantur per actiones distinctas, ut in nostra schola tenetur, de quo suo loco. Quod si etiam seipsis producerentur, adhuc definitio prædicta potest optime ipsis accommodari, quia ut habent rationem motus, quo mouetur quid ad ipsas, sunt actus entis in potentia, ut in potentia & ordinatur ad seipsos, ut sunt formæ, quibus subiectum suum fertur vitaliter in obiectum ipsorum, nec huiusmodi actus vitales, ut seipsis egrediuntur à subiecto, sunt magis perfecti, quam motus, quo aliquid mouetur ad lumen, aut quamcunque aliam formam instantaneè acquisitam; unde patet frustra Complutenfes limitasse conclusionem & exclusisse ab ea motum, quo mouemur ad actus vitales.

Obiicies primo: motus hic definitus debet esse actus, tam imperfectus, ut relinquat subiectum partim in potentia & partim in actu, & consequenter debet terminari ad terminum diuisibilem, cuius pars acquiritur & pars non est acquisita: sed hoc nequit competere motui instantaneo: ergo non definitur hic.

Confirmatur: quia pro illo instanti, quo est motus instantaneus, est etiam terminus eius in subiecto, ergo subiectum non est in potentia ad illum terminum, nec ad motum: ergo motus ille nequit esse actus in potentia ut in potentia.

Respondeo distinguendo maiorem: quantum ad hoc, quod per ipsum motum solum absque vteriori termino non actuatur subiectum sic, quin vterius actuari debeat per terminum, ad quem ordinatur motus, concedo maiorem, & nego consequentiam inde deductam, quia hoc potest bene contingere absque diuisibilitate termini. Quantum ad hoc quod debeat ipsum constituere sub parte termini acquirendi per motum, & relinquere ipsum sub parte alterius partis, nego maiorem, & similiter distincta minori, nego consequentiam.

Ad confirmationem respondeo distinguendo primum consequens: simpliciter loquendo, concedo consequentiam, loquendo de potentia inuolente carentiam seu negationem termini, seu formæ, ad quam est potentia: quantum est ex parte motus ita, ut motus ipse non sufficeret absque termino eius, nego consequentiam. Itaque, ut sæpe dixi, motus relinquit subiectum in potentia, quatenus ultra motum debet necessario acquirere aliquid aliud, sine quo esset indeterminatum, & inutiliter sub motu solum.

9 *Obiicies secundo*: motus ut sic, non est communis vniuoce utrique motui, ergo non definitur hic motus ut sic.

Respondeo primo negando antecedens: nam quæcumque differentia, quæ est inter utramque motum, ratione cuius dicerentur non esse eiusdem rationis, provenit ex differentia specifica ipsorum, & non ex ratione communi, quam participant.

Respondeo secundo negando consequentiam, maxime secundum adversarios, qui fatentur illa, quæ cōveniunt solū analogice, posse vnicā definitione analogica describi, & sic etiam secundū Scotistas definiuntur ultimæ differentia, & alia, quæ non conveniunt in aliquo vno conceptu positivo vniuoce; ergo quamvis hi motus nō convenirent vniuoce, quandoquidem negari non potest, quin ad minus conveniant analogice, poterunt definiri aut describi vnicā definitione.

10 *Obiicies tertio*: sequeretur creationem fuisse definitam hic à Philosopho, quod videtur absurdum, quia neque cognovit creationis possibilitatem: ergo non comprehenditur mutatio instantanea sub prædicta definitione.

Respondeo negando sequelam, quia creatio dicit independentiam à subiecto, motus autem hic definitus, tam qui successivus est, quam qui instantaneus, dicit ordinem ad subiectum. Quod si etiam comprehenderetur creatio, nō esset inconueniens quod descriptio data ab Aristotele conveniret aliquibus rebus ab ipso nō cognitis, modo illæ res convenirent cum rebus ab ipso definitis, secundum quod definitæ sunt. Et certe definitio causæ efficientis, quod sit principium influens esse in aliud, sine dubio cōvenit causæ creativæ, quamvis hanc non agnouerit Philosophus.

11 *Obiicies quarto pro Complutensibus* quatenus tenent mutationes ad actus vitales nō comprehendi hac definitione: *Philosophus 3. de anima tex. 22.* ait motus ad actus vitales esse alias species motus à motibus aliis ac mutationibus imperfectis: ergo motus ad sensationes seu actus vitales non comprehenduntur sub motu hic definito.

Respondeo negando consequentiam, quia possunt specie distinguui ab aliis motibus, quamvis cōvenirent cum illis in ratione motus ut sic, qui hic definitur. Nec Philosophus vocat motum ad actus vitales actum rei perfectæ, ut supponunt Complutenses, sed dicit ipsosmet actus vitales esse actus rei perfectæ, id est rei, quæ per illos actus non acquirit ulteriorem perfectionem, quod est longe diversum.

12 *Obiicies quinto pro iisdem*: motus hic definitus est actus entis existentis in potentia: sed sensationes sunt actus entis existentis in actu: ergo non definiuntur hic. Probat minor: quia illæ sensationes sunt operationes sensus vel intellectus iam facti in actu per suam speciem, non enim sentire convenit sensui nisi actu existenti per illam, & prout in illo priori continet perfectionem specificam sensationis, & consequenter prout sic intelligitur perfectus & secundus.

Confirmatur: quia motus de quo hic, petit terminum à quo: sed motus ad actus vitales non requirunt terminum à quo: ergo non sunt motus, ut motus hic definitur.

Probat minor: quia in instanti, quo creator subiectum, possunt esse sensationes in ipso, ut patet in Adamo.

Respondeo: distinguendo minorem: si per sensationem intelligitur motus ad actus vitales, nego minorem: si intelligatur ipsomet actus vitalis, qui acquiritur per mo-

tum, aut se ipso, concedo minorem, Et similiter distinguo consequens: si per sensationes intelligatur motus ad actus vitales, nego consequentiam, si ipsimet actus vitales, qui acquiruntur per motum, concedo consequentiam. Probatio autem minoris non est prorsus ad rem; neque enim ad propositum facit, quod sensationes proveniant effectivè à re, quæ movetur ad ipsas, aut per ipsas: quia hoc non impedit: quo minus motus ille posset esse proprie dictus motus: nam motus, quo movet se aqua ad frigus, & quo grane movet se deorsum, est proprie dictus motus, & provenit tamen effectivè ab ipsis mobilibus, contineturque in eorum virtute quoad suam speciem. Et sane, si actus vitales non procederent effectivè à potentia vitali constituta per speciem, eodem modo haberent rationem actus rei perfectæ, quo de facto habent quantum ad propositum.

Ad confirmationem respondeo negando minorem: ad cuius probationem dico quod sensationes, prout habent rationem motus, nequeant esse in instanti, quo sentiens producit, quamvis sub aliis rationibus possint esse in illo instanti. Itaque quemadmodum acquisitio caloris potest esse in instanti, in quo producit ignis, & in illo instanti non habet rationem motus, quia motus ut sic, formaliter necessario presupponit carentiam termini ad quæ in subiecto, loquendo de motu in rigore, quamvis acquisitio caloris in quocunque instanti postea haberet rationem motus: ita quamvis sensatio habita in instanti, in quo sentiens produceretur, non haberet rationem motus, nec produceretur per motum, tamen quando haberetur in aliis instantibus, aut haberet rationem motus, aut produceretur per motum.

QVÆSTIO II.

Quid sit subiectum Motus, & quomodo Motus à subiecto, termino, actione & passione distinguatur.

13 *EX* resolutione huius quæstionis multo magis patebit natura motus quantum ad entitatem suam intrinsecam.

CONCLUSIO I.

Subiectum Motus, quo mobile movetur ad aliquam formam intrinsecam, est ipsum mobile. Hæc est communissima contra Soncinam, Hervæum & Fonssecam 5. met. c. 15. q. 10. qui licet concedant alios motus subiectari in mobili præter motum localem, dicunt hunc non subiectari in illo, sed in corpore locante.

Probat: omnis forma debet in ipso subiectari quod nominat, nisi sit aliquid inconueniens in tali subiectione: sed motus est forma denominans mobile moveri actu, nec est vlla inconuenientia quod subiectetur in ipso: ergo debet in ipso subiectari.

Probat secundo, quia motus est acquisitio termini, ad quem mobile movetur cum respectu ad non esse immediate præcedens termini illius in mobili: sed illa acquisitio est in ipso mobili, & illa negatio termini fuit in illo in tempore aut instanti antecedenti: ergo motus est in illo, & quidem immediate.

Confirmatur: quia implicat quod aliquid moveatur ad aliquem terminum, quin vel ille terminus sit in illo, vel respectus aliquis aut vniuo realis ad illum terminum: ergo motus debet esse in illo tanquam in subiecto.

Probat consequentia: quia si terminus sit in illo receptus, etiam acquisitio termini quamvis identificaretur termino, debet esse in illo: si vero ipse terminus non sit in ipso receptus, sed solum dicitur moveri, quia vniuo realiter de nouo alicui in se non recepto, sicut corpus quasi vniuo loco extrinseco, quando movetur localiter, tum ipsamet vniuo seu applicatio illius ad locum illum extrinsecum debet esse in illo.

14 *Obiicies*. Secundum Philosophum lib. 8. c. tex. 59. per motum localem mobile nullam formam intrinsecam acquirit; ergo motus, quo movetur localiter, non est in ipso, tanquam in subiecto, præferim in hætionis, quamvis sit in ipso tanquam in subiecto denominationis, quod scilicet denominatur ab ipso moveri, quod non negant adversarii.

Respondeo